

Kongskilde og Susåen

1. Mål og planer

Generelt

Kongskilde og Hørhaven ligger ved Tystrup Sø ca. 7-10 km syd for Sorø. Vrangstrup Enge ligger 6-7 km. sydvest for Ringsted. I området kan man opleve nogle af de mest dramatiske naturscenerier på Midsjælland. Landskabet er så særpræget og værdifuldt, at området blev delvist fredet allerede i 1960'erne med henblik på at give det status af naturpark. Naturstyrelsen ejer i dag ca. 390 ha af området. Ved Tystrup-Bavelse forvandler det blide, midsjællandske landbrugsland sig til et istidslandskab med bakker, ældgammel skov, søer og Sjællands største å - Susåen.

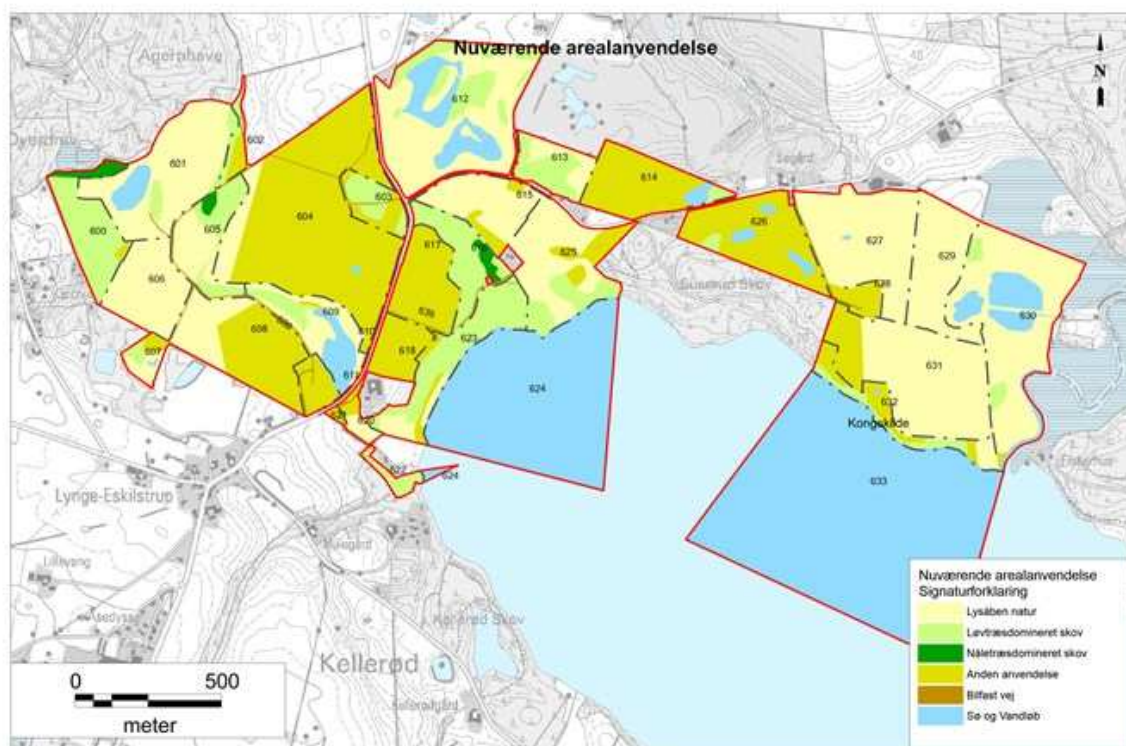
Ved nordenden af Tystrup Sø ligger Kongskilde, der i 1982 blev åbnet som friluftsgård med kro, overnatningsmuligheder og naturskole. Fra Kongskilde, hvis vandmølle og mølledam er bevaret, fører en sti langs Møllebækken ned til bredden af Tystrup Sø, hvor der er anlagt en badestrand.

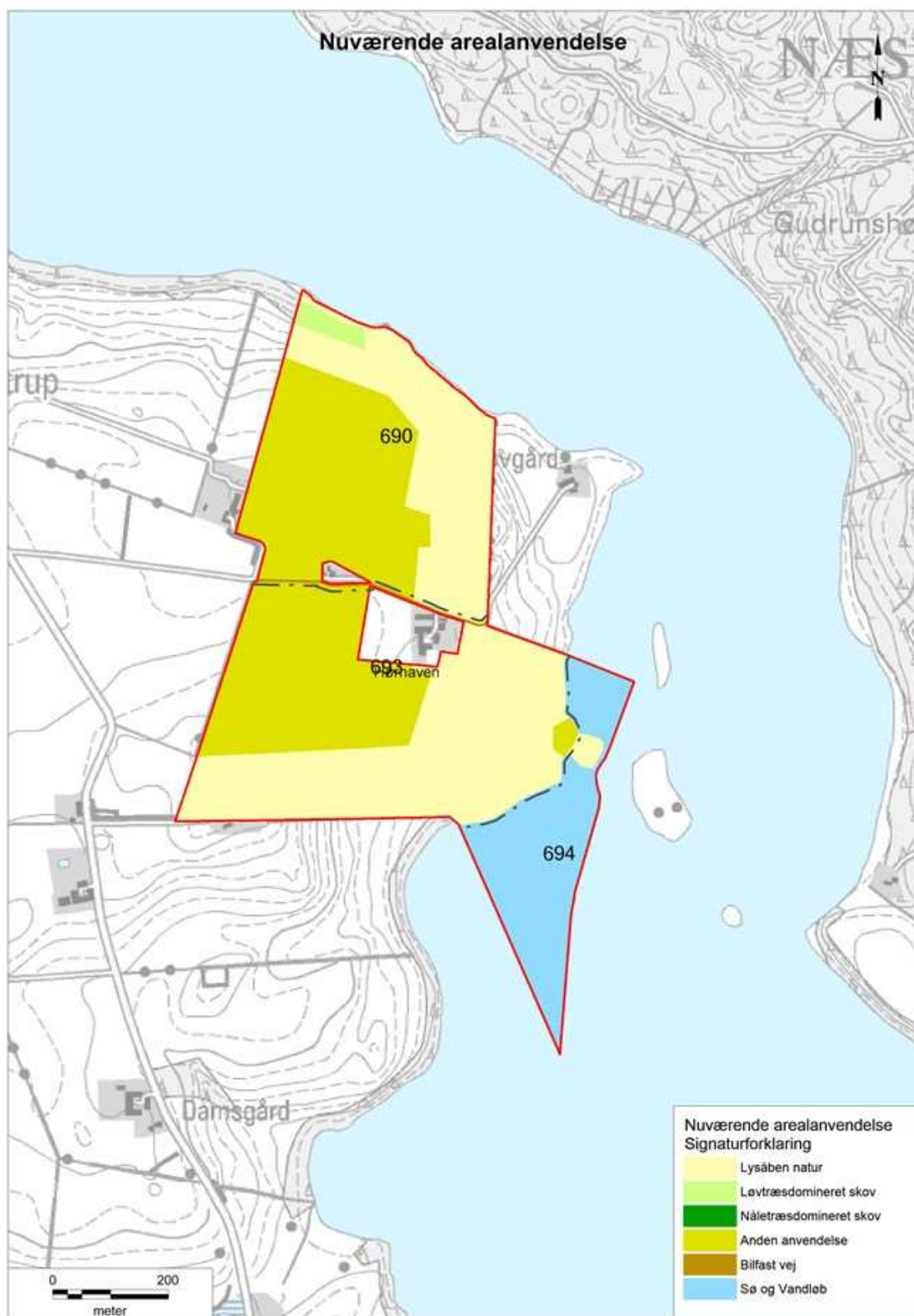
Zoologisk Have forsøgte midt i 60'erne at etablere en frilufts-zoo i området, men projektet blev efterfølgende opgivet. I begyndelsen af 70'erne købte Naturstyrelsen arealerne og i slutningen af 80'erne overtog staten endvidere Suserupgård.

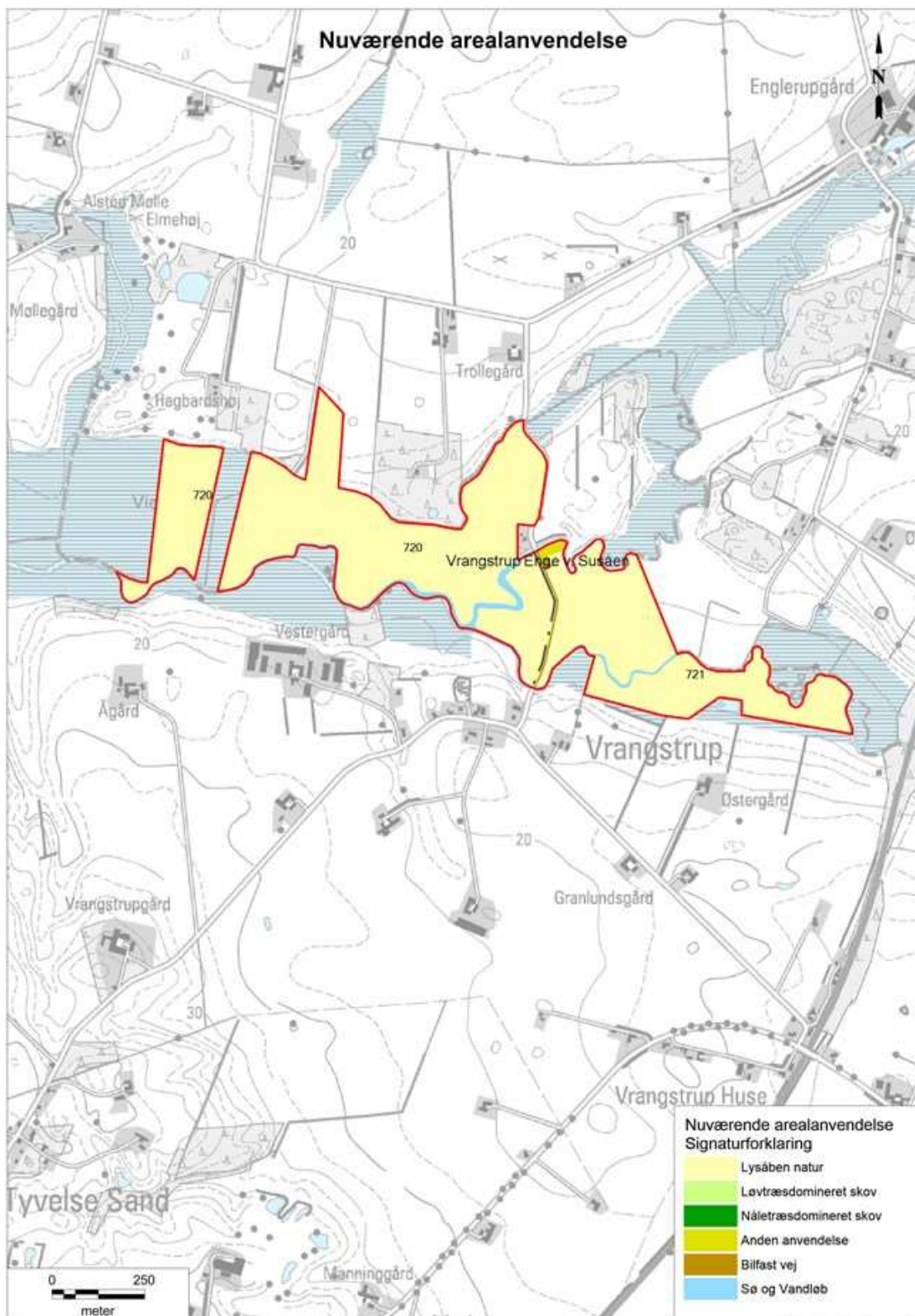
I perioden 2009 til 2010 overtog Naturstyrelsen gennem jordfordeling ca. 50 ha langs med Susåen -Vrangstrup Enge - i forbindelse med genslyngning af en del af øvre Suså.

Naturstyrelsen arvede i 2008 "Anneliselund" som er et mindre naturareal (ca. 6 ha) beliggende nord for Fjenneslev by imellem Sorø og Ringsted. Arealet har karakter af overdrev, hvor især tjørn vokser spredt på hele området. I det sydvestlige hjørne af området danner tjørn dog en egentlig sammenhængende bevoksning.

Fremover vil formålet med området fortsat være landskab, natur og friluftsliv.

Kortene viser naturtyper og arealanvendelse.

Arealsammenstilling hhv. for skovarealer og ikke skovbevoksede arealer:

Tabel 1 - Arealoversigt over de skovbevoksede arealer

Skovbevoksede arealer	Bøg	Eg	Ask og ær	Andet løvtræ	Picea-arter	Andet nåletræ	Ubevoksede/Åbne arealer	Total (ha)
-----------------------	-----	----	-----------	--------------	-------------	---------------	-------------------------	------------

Anneliselunden							6,0	6,0
Hørhaven				0,4			44,4	44,8
Kongskilde	11,1	8,3	0,3	16,8	0,9	0,7	286,5	324,6
Vrangstrup Enge v. Susåen							51,1	51,1
Total (ha)	11,1	8,3	0,3	17,2	0,9	0,7	388,0	426,5

Tabel 2 - Arealoversigt over de åbne naturarealer

Åbne naturarealer	Søer m.v.	Eng	Strandbred	Mose	Strandeng	Over drev	Krat	Total (ha)
Anneliselunden							2,4	2,4
Hørhaven	6,8	9,1		0,3	0,3	9,6		26,1
Kongskilde	100,5	19,2	0,4	9,4		45,2	20,1	194,8
Vrangstrup Enge v. Susåen	2,5	48,2						50,7
Total (ha)	109,8	76,5	0,4	9,7	0,3	54,8	22,5	274,0

Tabel 3 - Arealoversigt over andre åbne arealer

--	--	--	--	--	--	--

Andre åbne arealer	Slette	Ager	Vej	Andet	Total (ha)
Anneliselunden	3,6			0,0	3,6
Hørhaven		17,2	0,2	0,9	18,3
Kongskilde	35,6	47,2	1,9	7,0	91,7
Vrangstrup Enge v. Susåen			0,2	0,2	0,4
Total (ha)	39,2	64,4	2,3	8,1	114,0

1.1a Overordnede målsætninger

Kongskildeområdet er unikt ved at rumme både store landskabelige og naturmæssige værdier. Her ses et kuperet istidslandskab med overdrevsbakker, såvel som ældgammel skov, søer og Sjællands største å - Susåen, alt sammen inden for et koncentreret område.

Området bør derfor ses som en samlet enhed med en fælles vision for natur og landskab, og en fælles drift, som tilgodeser disse helt særlige værdier, samt formidling heraf for publikum. Der vil fortsat blive passet på dette områdes kvaliteter, og hvis der kan findes midler vil varetagelsen blive fremmet mest muligt.

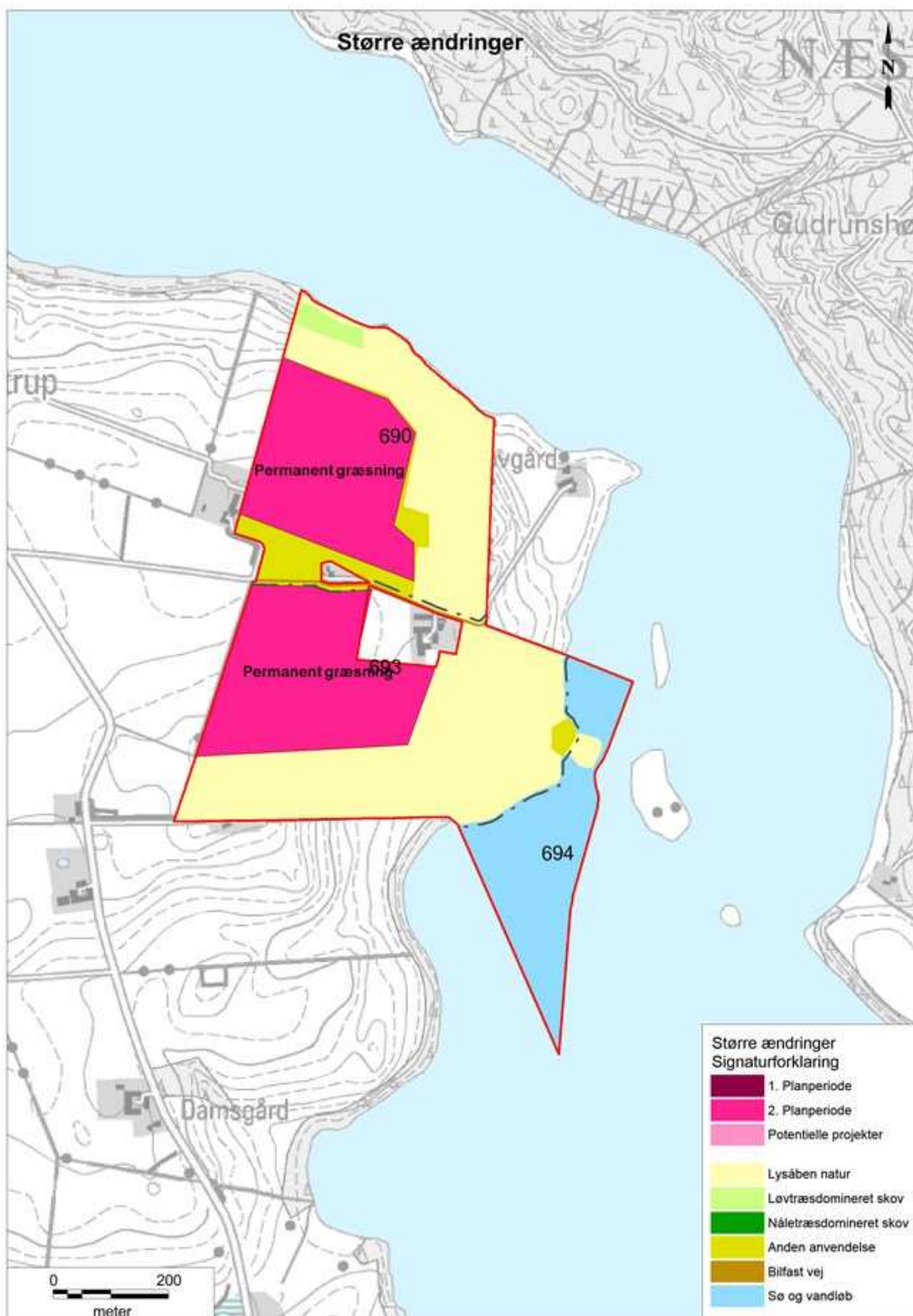
Det er visionen at gøre dette ved at græsse hele Kongskildeområdet i et til to store hegn. Ekstensiv græsning med kreaturer vil sikre såvel dynamik i områdets skove og krat, samt opretholdelse af lysåbne arealer til gavn for flora og fauna.

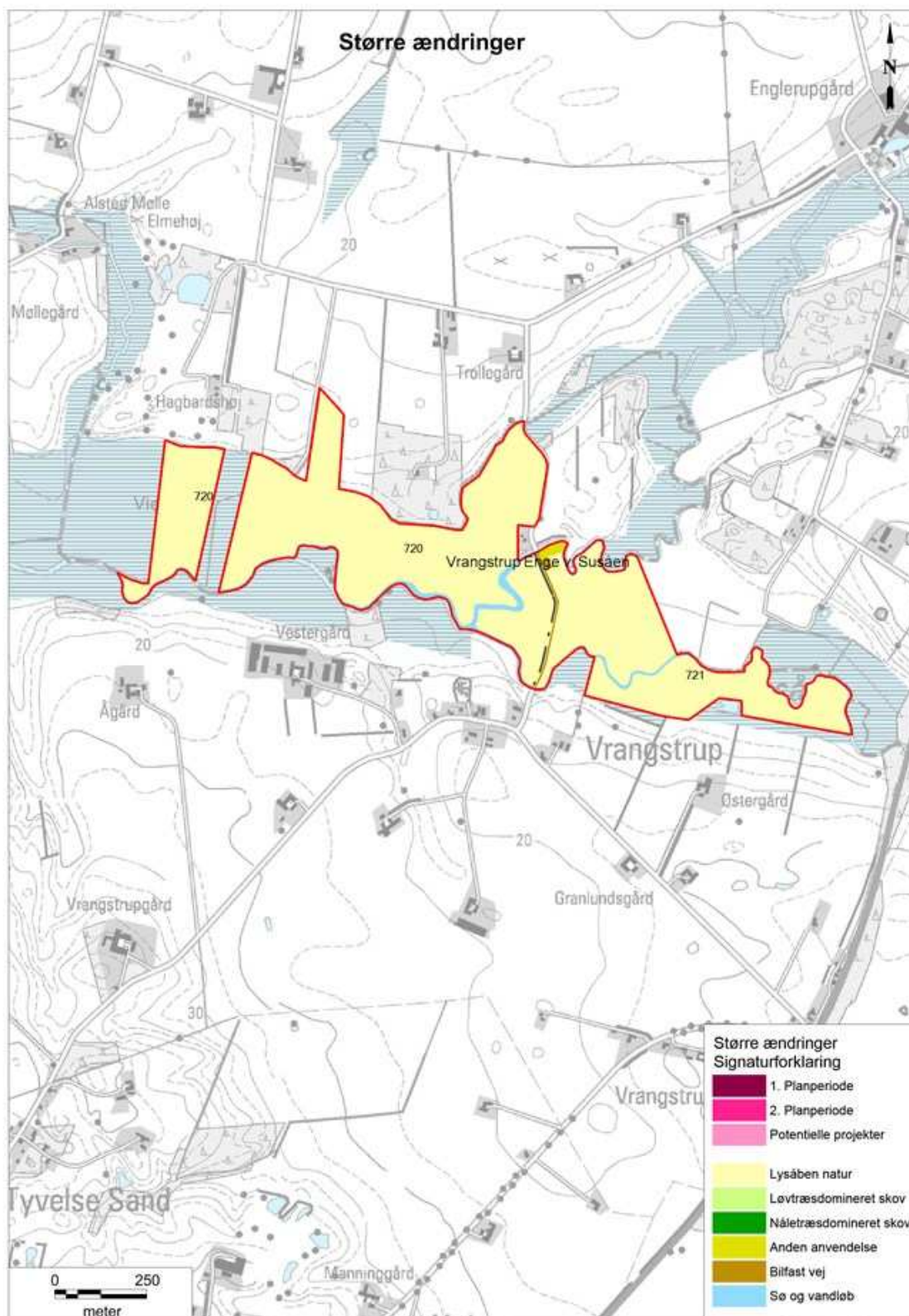
Projektet er afhængigt af ekstern finansiering, men Naturstyrelsens vision er at skabe den største indlandsfold på Sjælland med optimale muligheder for naturlig dynamik i det græssede mosaiklandskab.

Områdets særlige naturkvaliteter dækker blandt andet over forekomsten af et stort antal rødlistede arter inden for et begrænset område - herunder sjældne svampe, overdrevsflora, padder som stor vandsalamander og den sjældne løvfrø, samt formentligt hasselmus og en række sjældne fuglearter herunder havørn, rødbrum og isfugl. Det flotte sydsjællandske landskab vil også i den kommende driftsplanperiode have topprioritet. Træproduktion har tidligere ikke været vægtet højt, og vil fortsat ikke blive det i dette område. Der er ikke mange kulturinteresser i forhold til hvad man kunne forstille sig i et sådan område. Friluftsmæssigt har området været vægtet meget højt, men det forventes ikke, at området yderligere udbygges friluftsmæssigt i den kommende periode. Hovedformålet med området vil dog fortsat være landskab, natur og friluftsliv.

1.1b Planlagte tiltag.

Der er planlagt konkrete tiltag til iværksættelse indenfor den førstkomende 6 års periode og langsigtede tiltag til gennemførelse efter år 6 samt tiltag som kan gennemføres i planperioden såfremt der er mulighed for det. De planlagte tiltag bidrager til opfyldelsen af de mere langsigtede mål for området.

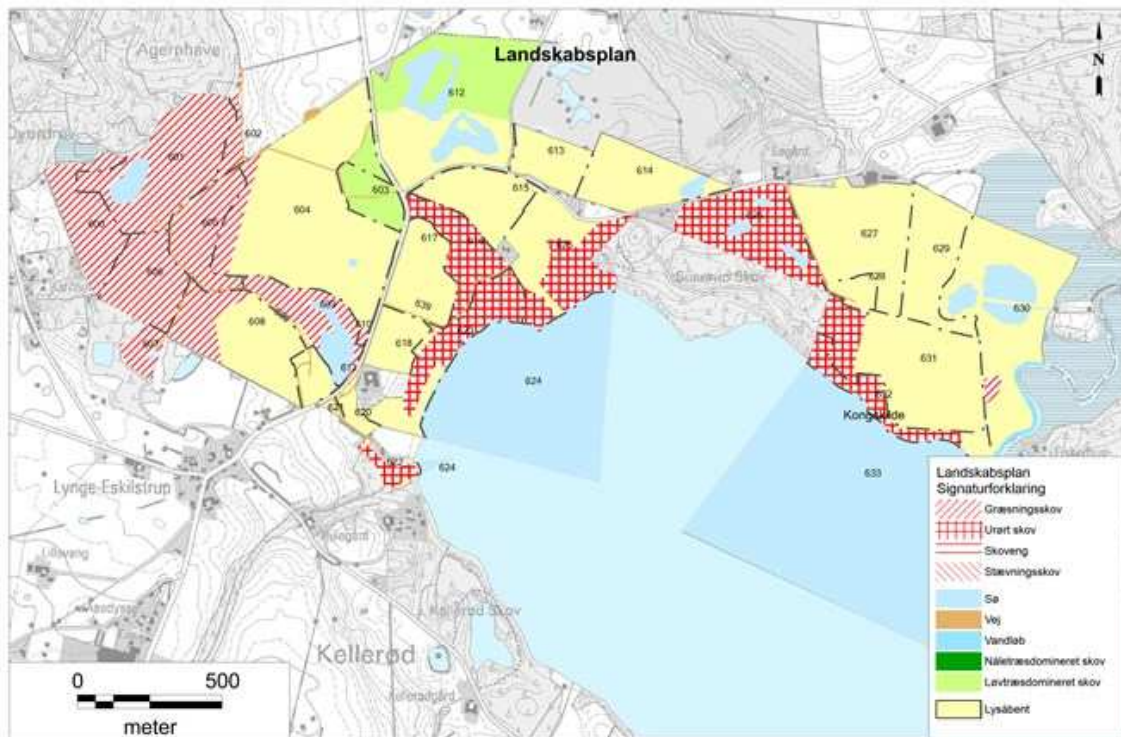

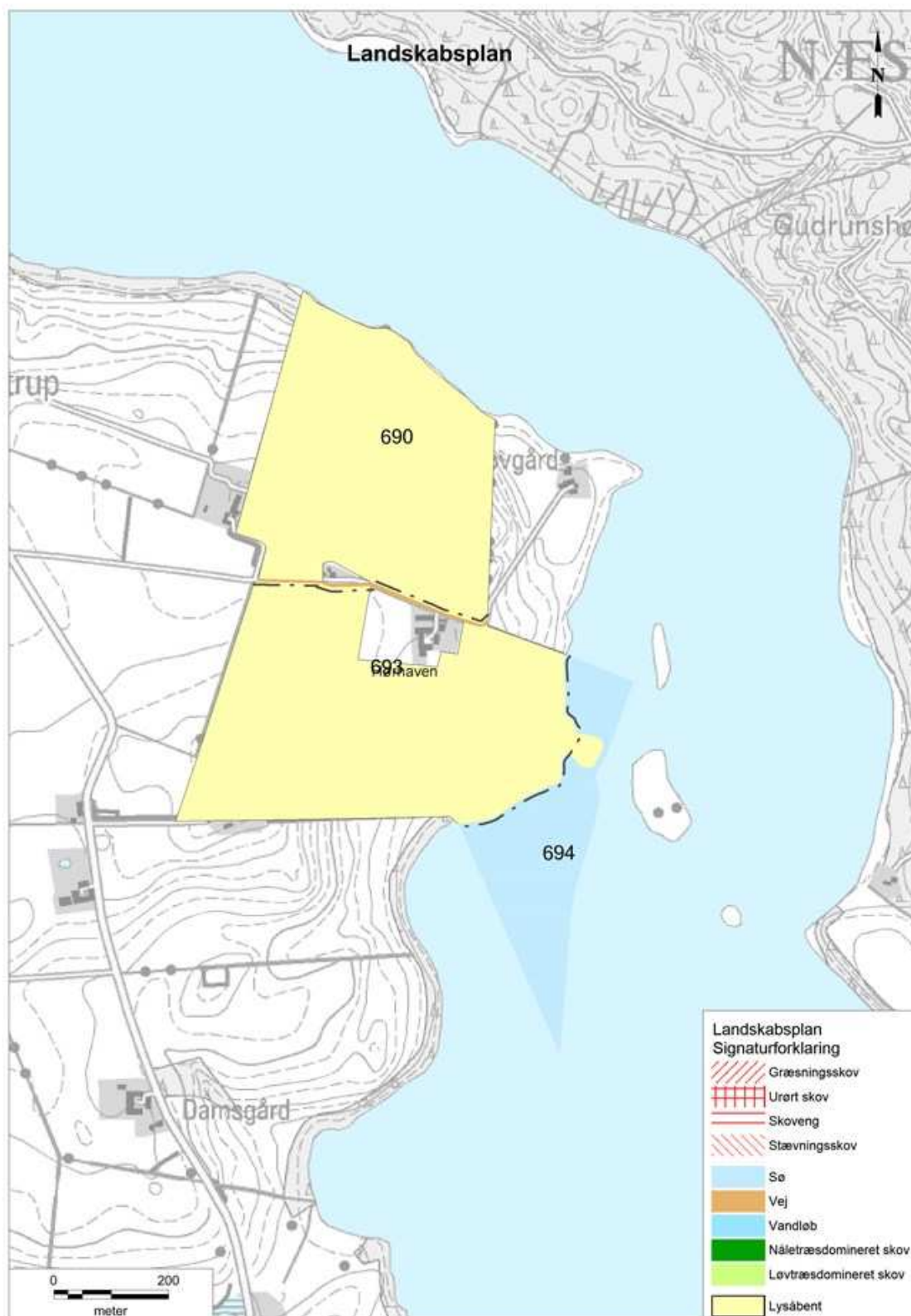
Kortene viser de konkrete tiltag til iværksættelse indenfor den førstkommende 5-6 års periode samt de langsigtede og mulige tiltag

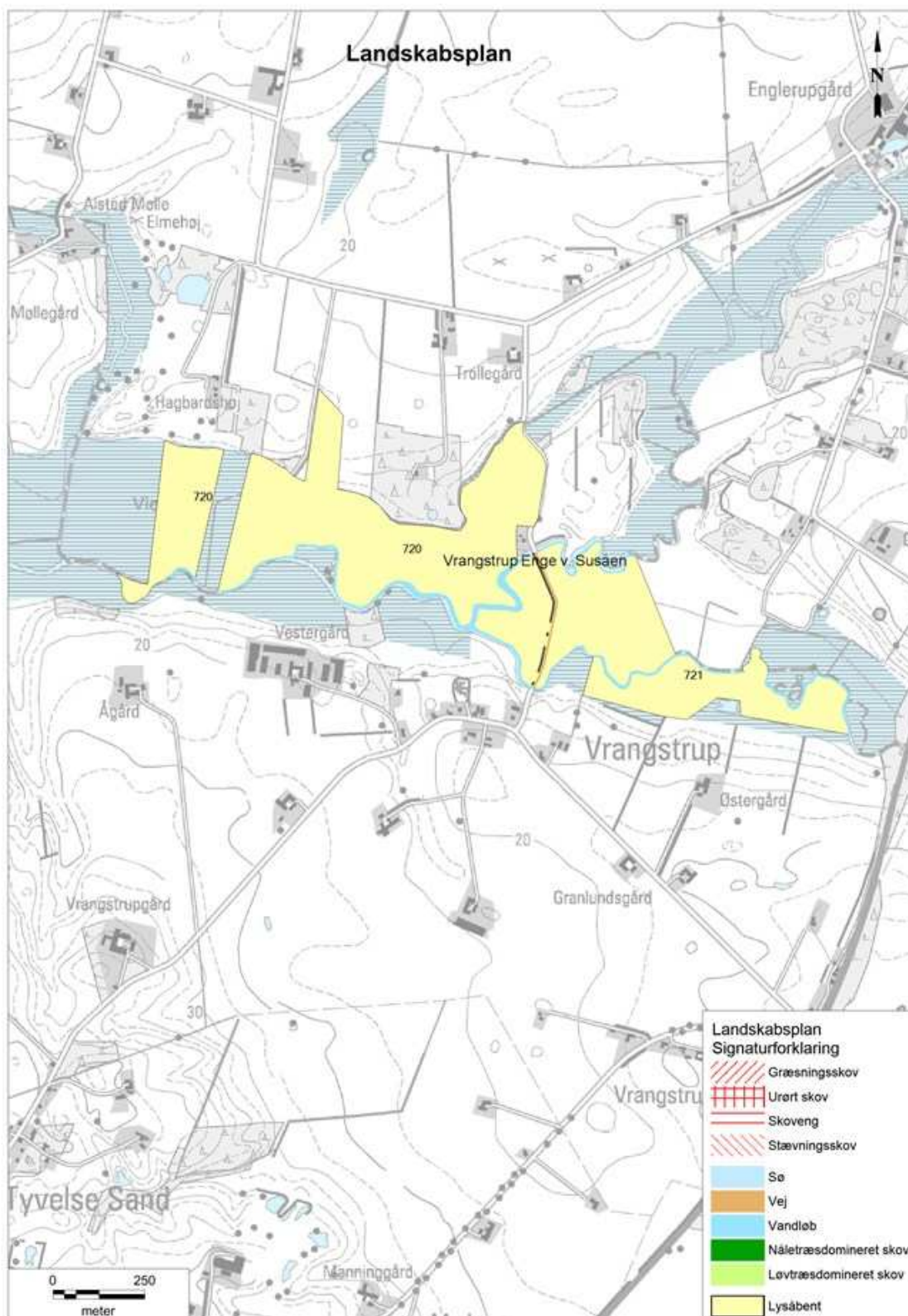
[Bilag med planlagte tiltag for alle områder kan findes her \(pdf\)](#)

1.2 Landskabsplan

Da et flot landskabsudtryk er et hovedformål med arealet, er det et mål, at området fremover også fremstår som en samlet økologisk skov- og landbrugsejendom.

Kortene viser den langsigtede landskabsplan

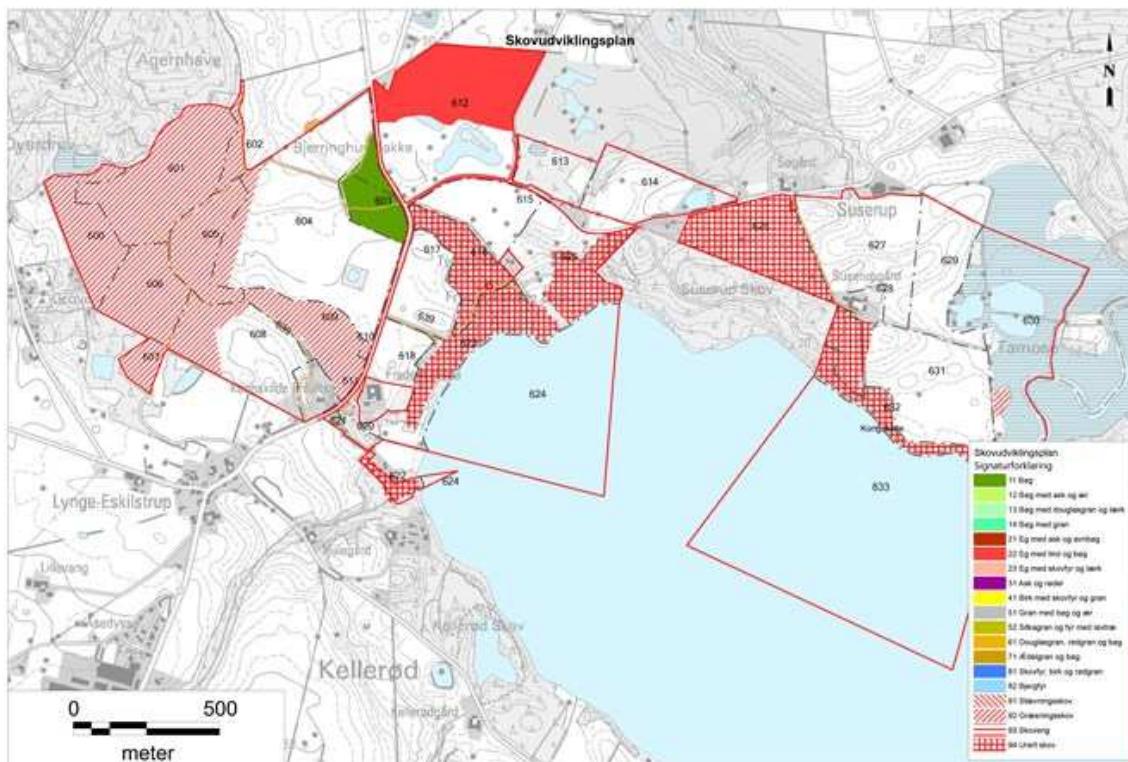
1.3 Naturnær skovdrift

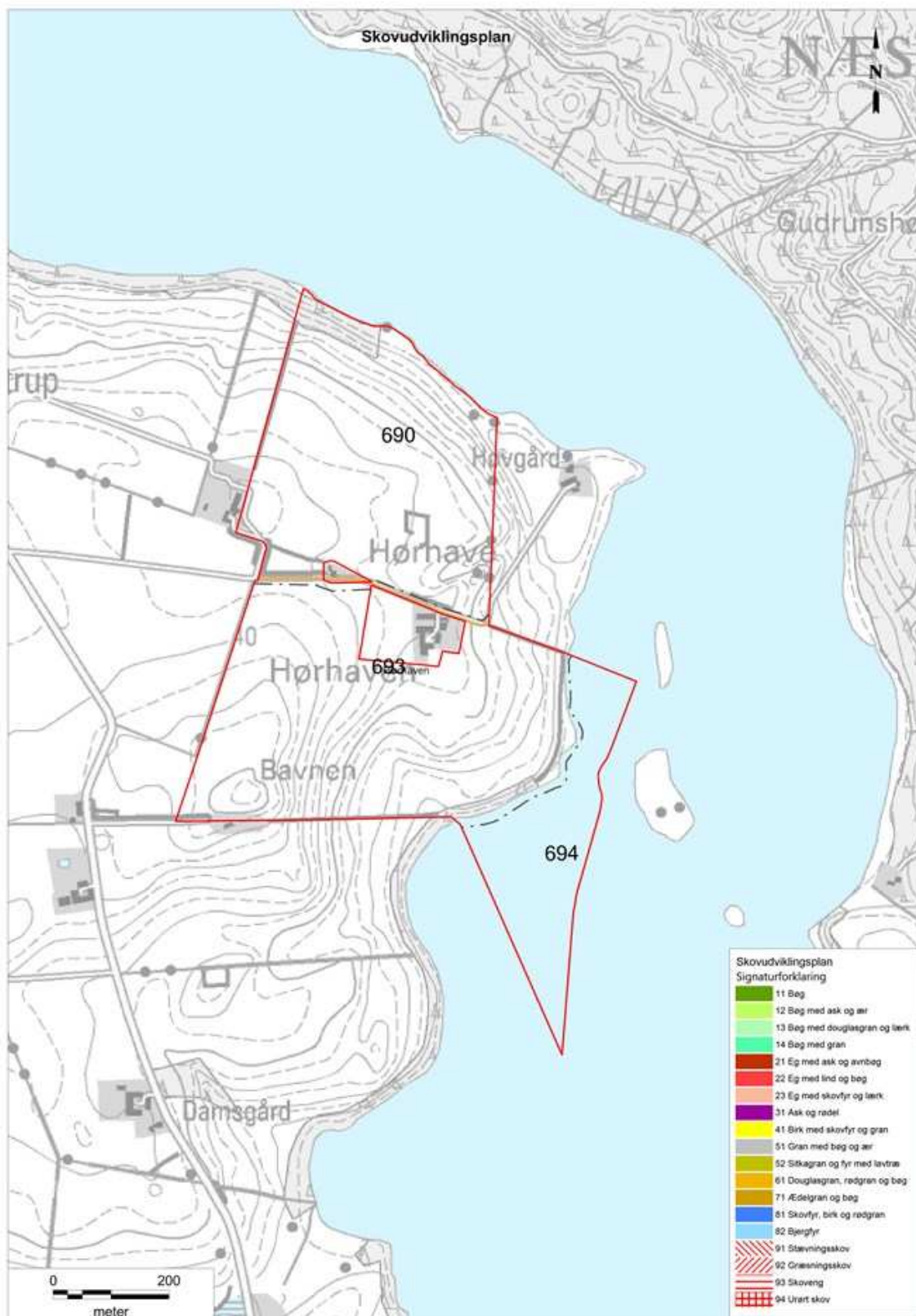
Skoven i Kongskilde er hovedsageligt enten urørt skov (SUT 94), eller græsningsskov (SUT 92). Der er undtagelse i litra 603 hvor der er bøg (SUT 11) og afdeling 612 hvor der er dele som er eg med lind og bøg (SUT 22).

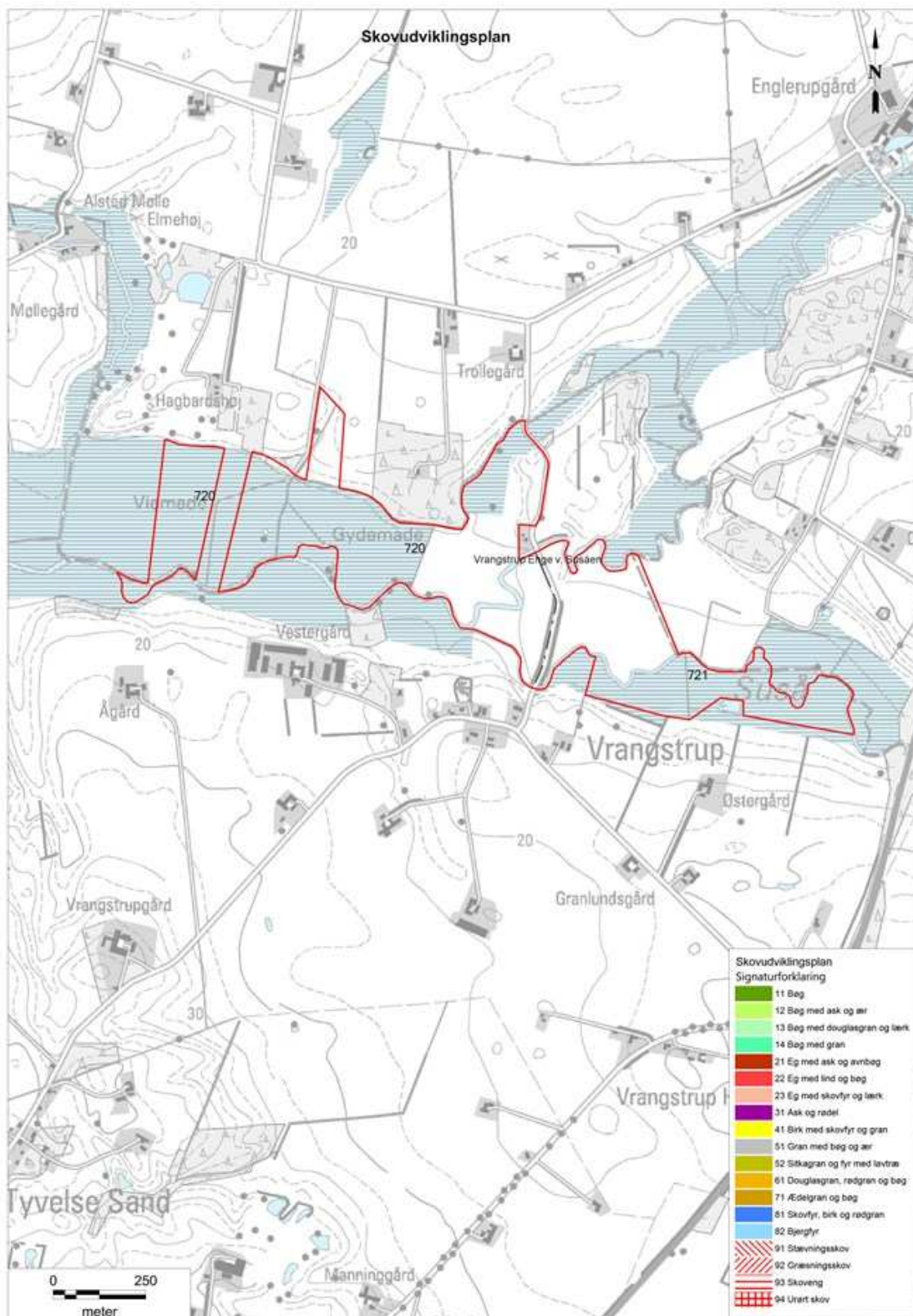
I afd. 616 vil der i overensstemmelse med udpegningen af den urørte skov, blive fjernet nåletræ i løbet af den næste planperiode. Effekterne af denne afdrift, vil blive fjernet, af hensyn til foryngelse af arealet.

Der udlægges græsningsskov (SUT 92) i afd. 600, 602 og 605.

Der blev udlagt ca 30 ha. urørt skov i Kongskilde området ved sidste driftsplanperiode. De har siden været drevet som sådanne, og videreføres fremover som urørt.

Kortene viser den langsigtede skovudviklingsplan.

1.4 Naturpleje

Den store vision for naturen i et samlet Kongskilde er et fælles, stort hegn, med ekstensiv samgræsning i et samarbejde med arealets naboer. Partnerskaber og samarbejde med naboer og andre interessenter er afgørende for at realisere projektet. Græsningstrykket forsøges holdt så lavt, at vinterfodringen holdes på et så lavt niveau som muligt.

Projektet er afhængigt af ekstern finansiering, men Naturstyrelsens vision er at skabe den største indlandsfold på Sjælland med optimale muligheder for naturlig dynamik i det græssede mosaik landskab.

Det er essentielt at projektet sikres en lang levetid af hensyn til områdets langsigtede udvikling og kontinuitet i forhold til biodiversiteten.

Forhåbningen er et projekt med samgræsning af flere dyrearter, men hvis ikke dette kan skaffes, har kreaturer første prioritet, da disse naturplejemæssigt kommer tættest på uroksen som græssede her i tidligere tider.

Naturstyrelsens arealer i nordenden af Tystrup Bøvelse søerne indeholder en varieret natur.

Pleje med kreaturgræsning og landbrugsdrift opretholdes indtil de findes økonomi til de foreslåede tiltag. Der sikres mod tilgroning på de eksisterende enge, moser og søer, og der afsøges løbende mulighederne for at udlægge nye områder med naturlig hydrologi, afgræsning eller andre biodiversitets hensyn.

Det vurderes løbende hvorvidt arealer skal udlægges til vedvarende græs eller fastholdes som dyrkningsmarker. Hvis det store hegnprojekt gennemføres bliver det uden dyrekede marker. Det samlede landskabsbillede, publikumshensyn og det formidlingsmæssige udtryk ligger til grund for vurderingen. Muligheden for at reducere hegnslinjerne i den sydvestlige del (afdeling 606, 601 m.f.) og inddrage områder af skoven vurderes ligeledes.

Landskabet ved Kongskilde

I området ved den gamle grusgrav i afd. 625 samt ny afd. 612, "Ny rytterbjerg", laves løbende rydninger som tilgodeser både de naturmæssige og rekreative interesser. Særligt i de gamle råstofgrave sikres brinkerne og søerne mod tilgroning.

Der sikres udsigt over Tystrup sø ved engen i afd. 623e, ligesom engene holdes fri for opvækst af rødel og pil. I den urørte skovkant langs med Frederikskilde opsættes kasser til stor skallesluger.

Der laves en aktiv indsats for at sikre bedre biotoper for hasselmus, særligt i den vestlige del af Kongskilde. Den aktive indsats består i etableringen af forbindelseskorridorer mellem bevoksede arealer, i form af levende hegn. Derudover opsættes redekasser til haselmus.

I den fremtidige drift af arealerne som skrånene ned mod Tamosen fra Suserupgården fortsættes med udpining af de tidligere landbrugsarealer (afdeling 627, 629 og 631) for at tilgodese overdrevsfloraen, ved høslæt og afgræsning. Hegnslinjerne revideres og der græsses på tværs af naturtyper og skov, for at sikre størst mulig frøspredning og

dynamik i området. Sidst i perioden vurderes på muligheden for at sammenlægge flere folde omkring Suserup gård.

Det vurderes løbende om der er mulighed for at genskabe naturlig hydrologi på engene omkring Tamosen, ligesom der opsættes isfuglekasser i samarbejde med kommunen og Dansk Ornitologisk Forening. På Naturstyrelsens arealer der grænser ud til Susåen inddrages bræmmerne langs åen til græsning, for at forbedre forholdene for engfuglene.

De arealer der stadig er i landbrugsmæssig drift ved Hørhaven (afd. 690 og 693) udlægges i planperioden til permanente græsarealer. På sigt vil det give mulighed for at udvikle større områder med overdrev og lysåbne arealer. Hele området udlægges til afgræsning med kreaturer.

Det vurderes løbende om der kan laves yderligere tiltag for at gøre engene ved Vrangstrup vådere, samtidigt med at de også skal kunne afgræsses i sommerhalvåret, evt. suppleret med høslæt. Der kan først tages høslæt efter 1. august, af hensyn til ynglefuglene på arealet. Der bekæmpes bjørneklo ved p-pladsen (afdeling 620 og 621).

Der vil fortsat være stor opmærksomhed på indsatser, der gavner fuglelivet særligt på de ferske enge ved Vrangstrup enge, Tamosen samt arealerne omkring Suserup skoven.

Områdets status som fuglebeskyttelsesområde indtænkes bl.a. i forbindelse med tilrettelæggelsen af den praksis som benyttes ved høslæt og afgræsning i områderne. Her tænkes særligt på bl.a. engsnarrevenlig drift med sent slæt efter august, og gerne i forskellige områder. Ved Vrangstrup Enge har pleje allerede haft en betydelig effekt på antallet af ynglende, viber, rødben og dobbeltbekkasin, og der observeres løbende engsnarre og hvid stork i området. Publikums færdsel vurderes fortsat og der er fokus på at hindre forstyrrelse af særligt sårbare arter samt at sikre leve- og ynglesteder.

Der er i forbindelse med overvågningssæsonen 2014 registreret hasselmus på flere lokaliteter grænsende op til Naturstyrelsens arealer ved Kongskilde. Der arbejdes på at opbygge ledelinjer og egnede levesteder, suppleret med opsatte redekasser.

Det er målet at opbygge bedre levesteder for hasselmus omkring eksempelvis Tystrup Sø og de krat der findes på de tidligere råstofgrave.

Plejen af naturområderne i den kommende periode fremgår af naturregistreringsskemaet, men den primære pleje af natur og landbrugsarealerne omkring Kongskilde, Hørhaven og Vrangstrup enge sker ved afgræsning med kreaturer.

Der findes spredte forekomster af invasive arter på områderne omkring Kongskilde. Der har tidligere været en stor koncentration af bjørneklo omkring syd enden af området, som grænser op til den tidligere fyldplads, afd. 606 og 608. Der findes også en mindre bestand ved Sibirien afd. 614 og ved Vrangstrup Enge. Yderligere findes betydelige områder med pileurt i afd. 620 og 621 ved Møllebygningen. Der laves en vedholdende indsats for at bekæmpe bjørneklo.

[Bilag med oversigt over lysåbne naturarealer og plejetiltag kan findes her \(pdf\)](#)

1.5 Plejetiltag for kulturmiljøet

På Kongskilde findes der flere forskellige kulturspor. Der er flere steder spor af hulveje samt fragmenter af forskellige vildtbanesten. Der findes også spor af hustomter og der er også fundet flintøkser og lignende. Derudover findes der en høj, en langdysse og en vejliste/stenkiste.

Da mange af fortidsminderne ved Kongskilde ligger i skov søges uønsket opvækst skygget væk. Alternativt bliver de plejet med manuel rydning. Den fredede langdysse i afd. 623d plejes efter behov med henblik på at holde den fri for træopvækst og for at opretholde en stabil urtevekst på dyssen.

Ved Hørhaven findes der et voldsted "Bavnen", dog er det kun den NV-ligste del der ligger på Naturstyrelsens areal. Voldstedet plejes ved afgræsning.

Der er ikke planer om yderligere tiltag for kulturmiljø og fortidsminder i planperioden. Den eksisterende pleje fremgår af nedenstående oversigt over fortidsminder og plejetiltag.

[Bilag med oversigt over fortidsminder og plejetiltag kan findes her \(pdf\)](#)

1.6 Friluftsliv

På Kongskilde er de friluftsmæssige aktiviteter koncentreret omkring Friluftsgården og stranden ved Tystrup sø. Der ud over er der friluftaktiviteter ved de to lejrpladser hhv. ved Tystrup sø og i terrænet bag Friluftsgården (afd. 629), ved Tamosen samt flere parkeringspladser i området. Disse områder udpeges alle som facilitetszoner. Marken nordvest for Friluftsgården inddrages i facilitetszonen, da denne vil kunne indgå som udvidelsesmulighed for faciliteter og aktiviteter, hvis der opstår mulighed herfor. I det reetablerede grusgravs område ved Suserupvej er der hundeskov og hundetræningsareal, og der udlægges også facilitetszone her. Denne facilitetszone forbindes med den tilsvarende zone ved Friluftsgården via en facilitetszonekorridor langs Skælskørvej, som vil muliggøre en mere trafiksikker sti til gående og cyklende fra Friluftsgården til Suserupvej, hvis der kan opnås finansiering hertil.

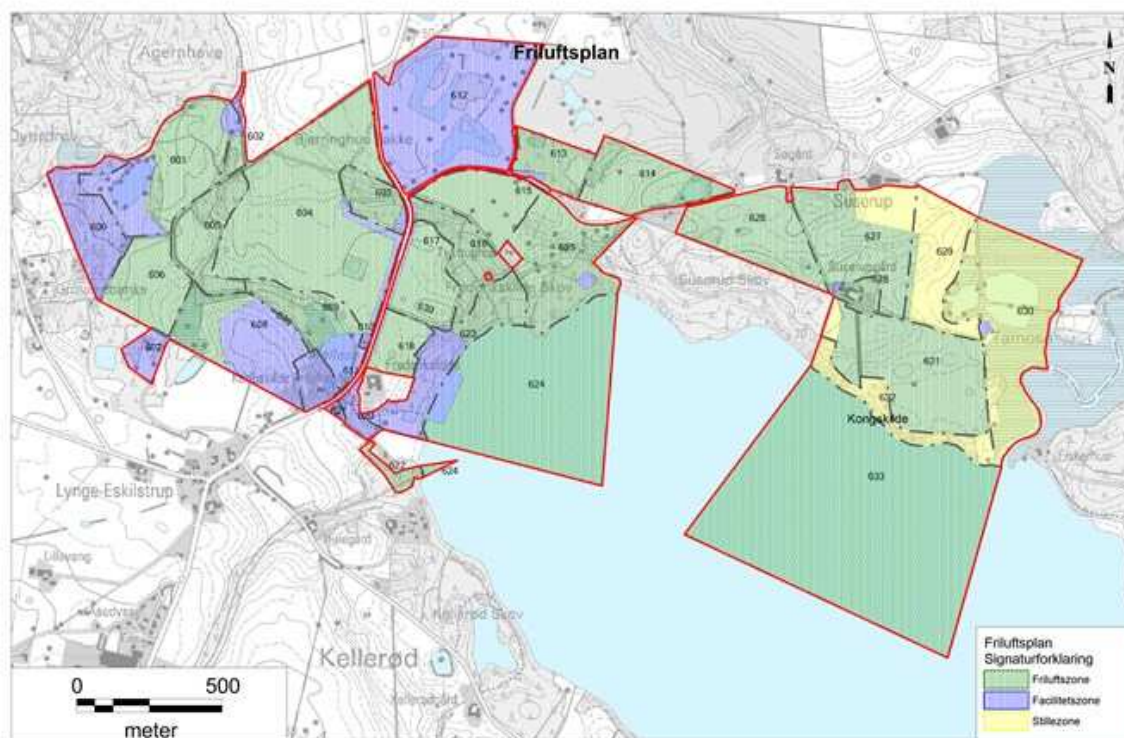
Stillezone udlægges på Suserupgård i Tamosen, i de ferske enge omkring Susåen og langs med søkysten ved Tystrup sø.

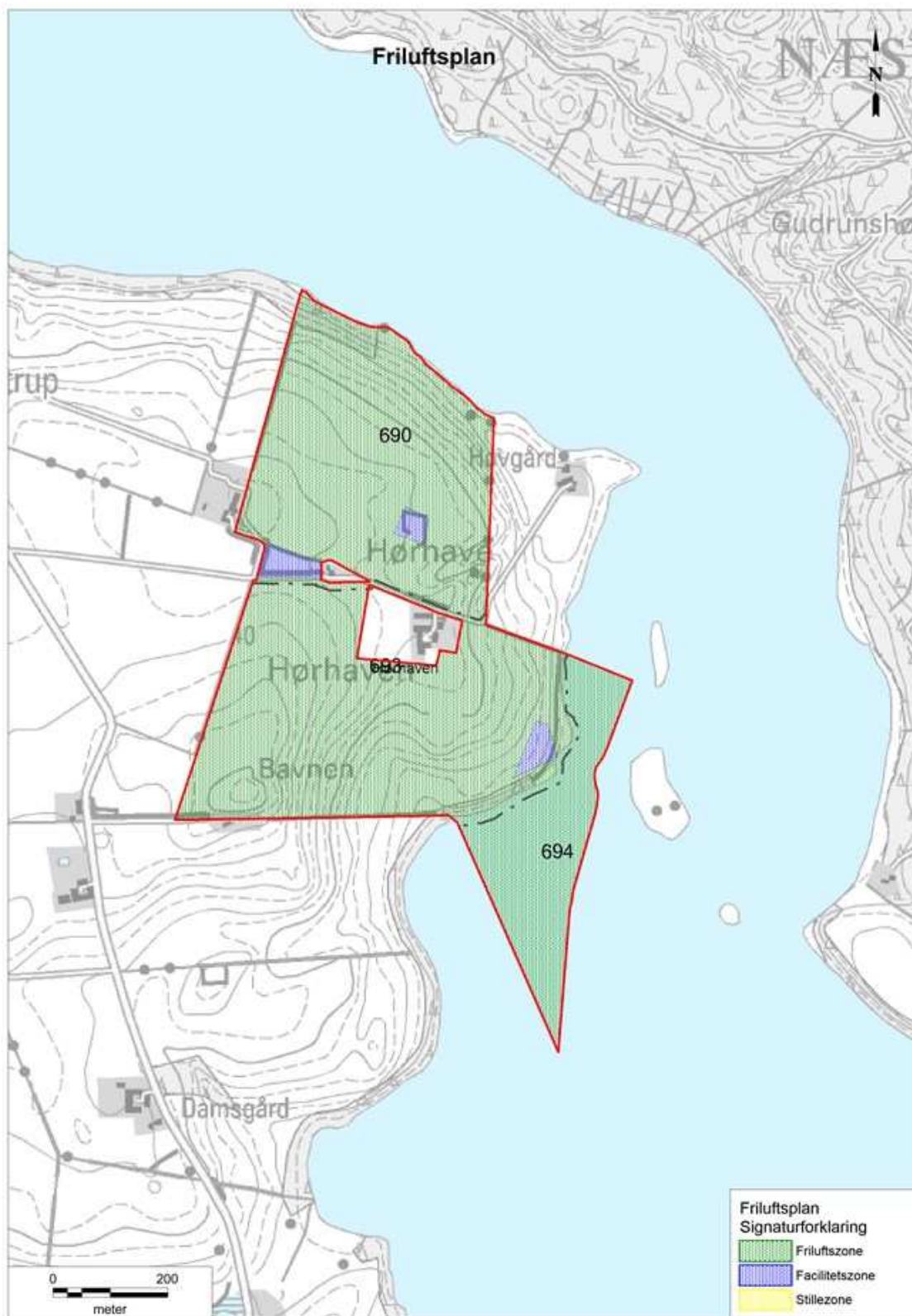
Øvrige arealer omkring Kongskilde er friluftszone.

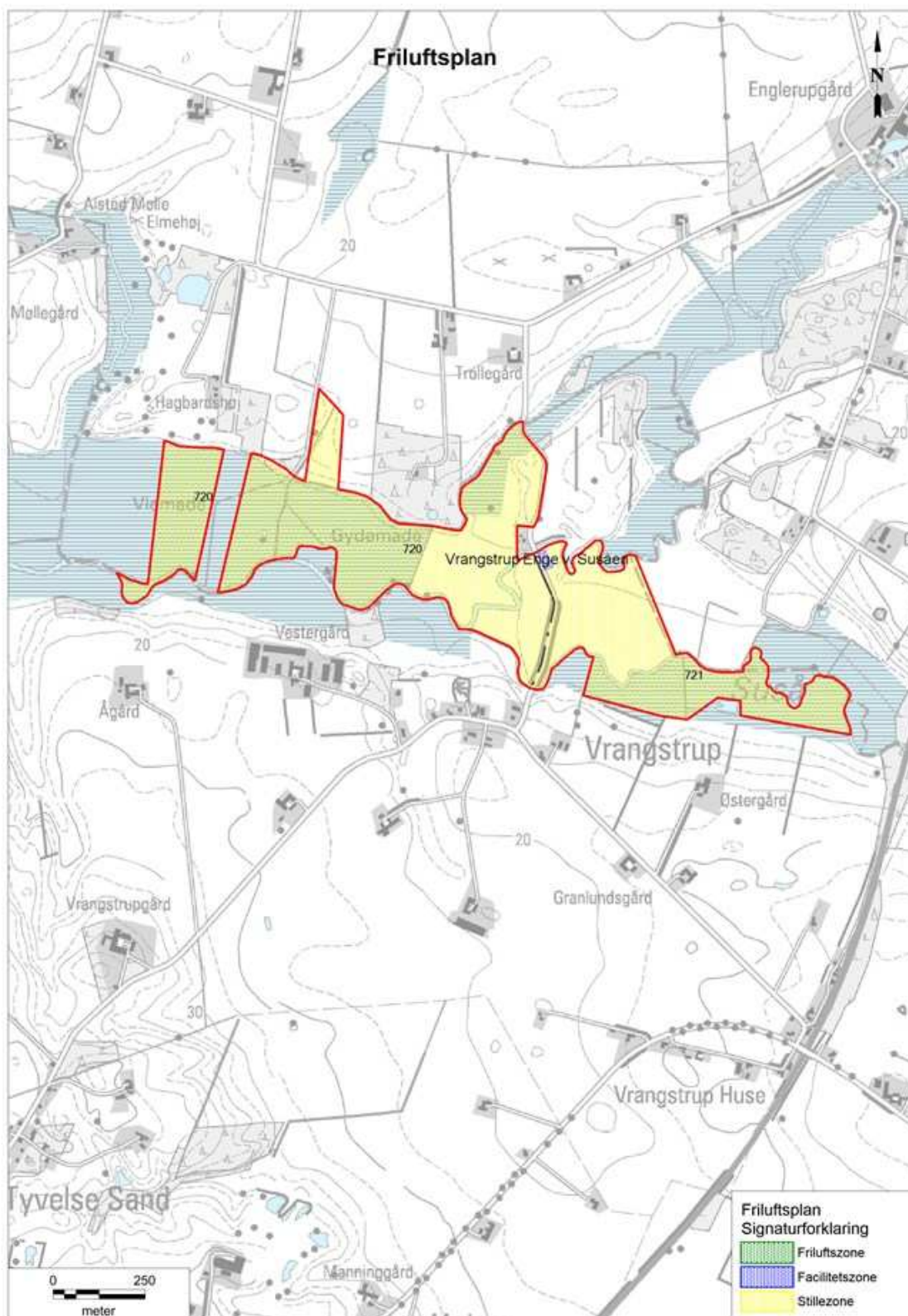
Ved Hørhaven er ankomstarealet facilitetszone. Her findes parkeringsplads, opholdsareal, information og toilet. Der udlægges ligeledes facilitetszone ved søkysten, hvor der findes en overnatningsplads med toilet og bålpladser m.v. for kanosejlere, samt på et mindre areal på bakken oven for søen, hvor der er anlagt en primitiv overnatningsplads til ikke-kanosejlende brugere. Øvrige arealer i Hørhaven er friluftszone.

Vragstrup Enge rummer en enkelt parkeringsplads m. bordbænke samt trampestier herfra ud i engene langs med Susåen. P-pladsen udpeges som facilitetszone, og hele det øvrige område som stillezone, idet beskyttelsen af den naturmæssigt værdifulde ådal prioriteres.

Naturstyrelsen stiller sig positive i forhold til et eventuelt nyt trace / stiforløb fra Kongskilde Friluftsgård til Suserupvejen.

Kortene viser planen for inddeling af skoven i områder for forskellig friluftsmæssig benyttelse.

2. Beskrivelse

2.2 Jordbundsforhold

Jordbundsforholdene omkring Kongskilde er meget varierende. Markarealerne består dog primært af moræneler, men jordbunden kan i øvrigt ændre sig med få meters mellemrum fra arealer domineret af ler til områder med grus, sand eller tørv.

I Kongskilde-området er der blevet udvundet råstoffer, dvs. sten og grus, gennem mange årtier. Råstofindvindingen er nu stort set ophørt i området. Som eksempel på områdets tidligere rige råstof-ressource kan nævnes, at der fra "Rytterbjerg" (afd. 612) i perioden 1962 til 1988 blev fjernet ca. 2,4 millioner kbm. materialer, hvilket svarer til ca. 300.000 lastbillæs. Det gamle "Rytterbjerg" og det tilhørende udsigtspunkt er således forsvundet, men udsigtspunktet er søgt genskabt ved etablering af "Ny Rytterbjerg", i forbindelse med reetablering af hele dette tidligere grusgravningsområde.

2.3 Landskab

Kongskilde, Vrangstrup Enge og Hørhaven er en del af et af de smukkeste landskaber på Midsjælland. Terrænet er stærkt kuperet og fra de åbne bakketoppe er der mange steder en storslået udsigt over søer, vidtstrakte skove og agerland.

Det kuperede landskab ved og omkring Susåen og dens søer, er dannet hen mod slutningen af sidste istid for ca. 15.000 år siden. På det tidspunkt var ismasser fra Østersøen trængt ind over Danmark til Østjylland, og hele Østdanmark inklusiv Sjælland var dækket af indlandsis. Smeltevandet fra denne is blev afvandet via det isfrie Kattegat nordover til Atlanten. En af de store afvandingskanaler løb skråt nordvest op gennem Midsjælland fra Præstø over Næstved og Tystrup Sø til Åmosen og videre herfra ud til Kattegat gennem Saltbæk Vig. Smeltevandet løb altså i denne periode nordover i modsat retning af Susåens nuværende forløb, og det skal understreges, at vandmængderne der løb gennem smeltevandskanalen var meget, meget højere end de tilsvarende for Tystrup Sø og Susåen i dag. Det sædvanlige let bølgede sjællandske landbrugsland afløses her af voldsomme terrænformationer omkring Tystrup-Bavelse-søerne og Susådalene.

Så længe fredningerne respekteres er der ikke fare for at dette smukke landskab enten bliver gravet bort, eller gror til hvor de smukke udsigter findes i dag.

2.4 Skoven

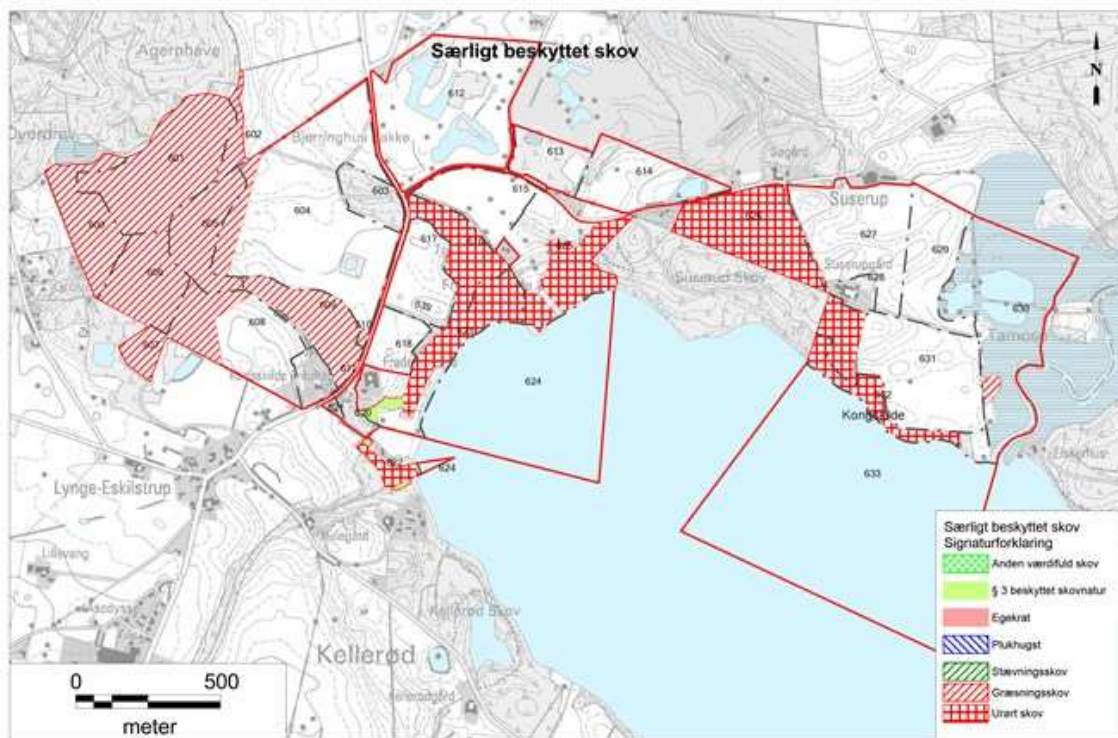
Hvor stor en del af løvtræsbevoksningerne ved Kongskilde, der er efterkommere af de "oprindelige" træer på arealet, dvs. naturskov ifølge Naturskowsstrategiens definition, er uvist.

Ovennævnte arealer ligger umiddelbart rundt om Suserup Skov, der især er interessant ved, at den ikke har været drevet forstligt i mindst et par hundrede år, og derfor kan give et fingerpeg om udviklingen i de skove, som nu udlægges som urørte. Suserup Skov ejes af Stiftelsen Sorø Akademi.

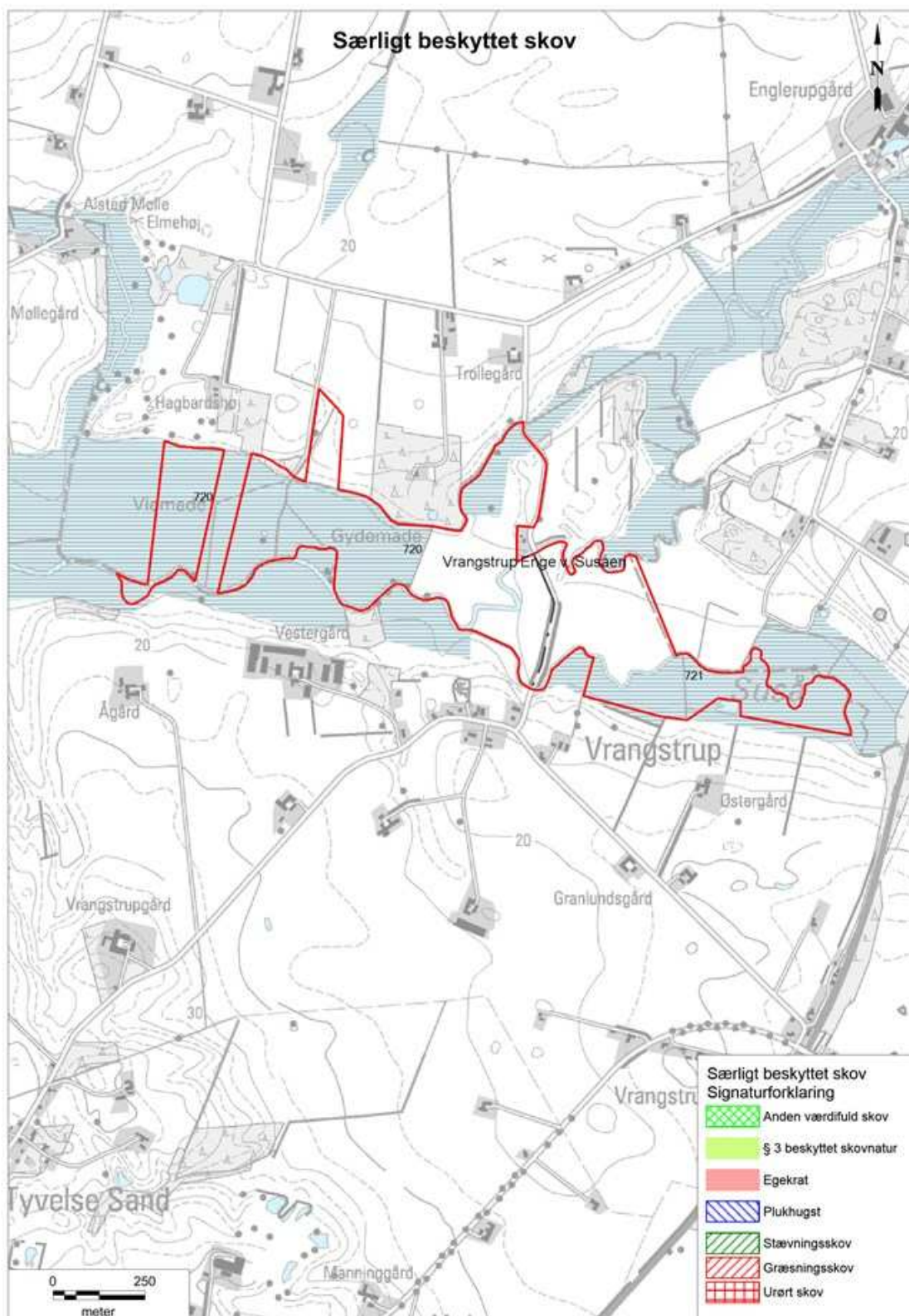
Skoven fungerer primært som publikumsskov og driften har derfor været af sikkerhedsmæssig karakter, dvs. at der er fældet døende og døde træer, som kunne udgøre en risiko for de besøgende. Dog er der sket en tynding af et par bølgebevoksninger i afdeling 603a og 603b

Store dele af skovarealet på Kongskilde har været drevet efter forskrifterne om urørt skov.

Kongskilde-området vil være et oplagt sted at have urørt- og græsningsskov, da naturværdierne langt overstiger produktionsmulighederne, da produktionsenhederne (afdelingerne) er relativt små og jordbundsforholdene (vand samt det kuperede terræn) gør produktionen vanskelig.

Kortene viser særligt beskyttet skov

2.5 Natur

Arealerne ved Kongskilde indeholder en varieret natur, som spænder fra gamle råstofgrave med fri succession, Møllesøen ved Friluftgården til Natura 2000-området langs Tystrup sø med bl.a. urørt bøgeskov- og elleskov, og nabo til Sjællands længste kontinuitet med urørt skov. Suserup Skov.

Området er meget velegnet til yderligere indsats for biodiversitet. Dette understøttes endvidere af at det "DIGITALE NATURKORT" til et grønt Danmarkskort henfører væsentlige dele af området til højeste artsscore, men noget lavere for levestedskvalitet. Dvs. der er konstateret højt indhold af rødlistede arter, men driften af området kan ændres i

naturvenlig retning og give endnu bedre grundlag og potentiale for høj biodiversitet.

Det er ikke mange områder på Sjælland, som har ligeså høj artsscore og potentiale for forbedringer, og de ligger generelt ude ved kysten eller i Nordsjælland, dvs. det er andre arter og forhold, som de tilgodeser.

Landbrugsarealerne ved Kongskilde Friluftgård og Hørhaven blev udlagt til økologisk drift i 1991. Formålet var dengang at fungere som forgangs eksempel og demonstrere de økologiske principper. Senere er flere arealer udlagt til permanente græsarealer, med kreaturgræsning og høslæt for at tilgodese flest mulige naturhensyn.

Suserupgårdens arealer omkranser "Suserup Skov", som anses for at være en af landets fineste naturskove, som i generationer har været holdt fri fra forstligt indgreb. Suserup skov ejes af Stiftelsen Sorø Akademi. Skoven overvåges videnskabeligt, og færdsel må kun ske på de afmærkede stier. I afdeling 626a og 631b som grænser op til Suserup Skov er landbrugsarealer udlagt til fri succession i hhv. 1992 og 1998. Der afgræsses dog med kreaturer omkring vandhullerne i afd. 626 for at tilgodese padder, særligt løvfrø der har indfundet sig på arealet.

Neden for Suserupgården findes Tamosen som er skabt ved tørvegravning. De 3 små søer indeholder et rigt fugleliv som kan betragtes rimeligt uforstyrret fra et meget velbesøgt fugleskjul. De ferske enge med søer afgræsses med kreatur for at sikre naturplejen og det åbne ådals landskab. Tæt ved Tamosen løber Susåen ud i Tystrup Sø.

Der er i perioden 2010-2014 gennemført et LIFE projekt på de kuperede arealer som skrånede ned mod Tamosen fra Suserupgården, samlet ca. 40 ha. I projektet er tidligere landbrugsmarker forsøgt konverteret til overdrev med aktiv spredning af overdrevsfrø efter udpining med forskellige metoder. Yderligere er der etableret en række pattedamme og genskabt naturlig hydrologi, for at understøtte en række padderarter som findes her.

Ved Hørhaven er de kuperede arealer langs med søbredden udlagt til afgræsning. Arealerne er i en fortsat udvikling mod mere interessant natur. De høje jorder dyrkes stadig efter økologisk sædskifte. I planperioden overgår arealerne til græsning med permanent græs.

"Bavnen" er et oplagt sted at iagttage havørn.

I perioden 2009 til 2010 overtog Naturstyrelsen gennem jordfordeling ca. 50 ha langs med Susåen -Vrangstrup enge. I 2011 blev et større naturgenopretningsprojekt færdiggjort, hvor hele 31 stryg blev genskabt langs den mellemste del af Susåen. Projektet fjerner årligt 34 tons kvælstof fra vandmiljøet. Det sker ved at grøfter og dræn afskæres så de ikke løber direkte i Susåen. I stedet passerer vandet engene, og det gør at kvælstoffet omsættes fra nitrat til frit kvælstof som forsvinder op i luften. Engene bliver vådere om vinteren og i det tidlige forår. Engene bliver normalt ikke vådere end at der kan gå køer fra maj til ca. oktober. Det vurderes løbende om der kan laves yderligere tiltag for at gøre engene vådere, samtidigt med at de også skal kunne afgræsses, evt. suppleret med høslæt.

Selve Susåen er udlagt som Natura2000-område, og projektet bidrager til at åen lever op til kravene, og det er også med til at opfylde landets forpligtigelser efter EUs vandrammedirektiv.

Fuglelivet i området, især ved Tystrup Sø og Tamosen, er meget betydeligt. Området er en vigtig rasteplass for mange rovfugle samt for mange gæs og ænder, også i vinterhalvåret. Der er registreret en række rødlistede fuglearter i området: Atlingand, engsnarre, vandrefalk, dværgmåge, drosselrørsanger, isfugl, sortterne, stor tornskade, fiskeørn, hjejle, spidsand, pibeand, brushøns, tinksmed, svaleklire, hvinand, blå kærhøg, lille flagspætte, havørn, stor skallesluger, rød glente, storspove og dværgterne.

Der er iværksat græsning langs søbredden af Tystrup sø, ved Suserupgård for at give dynamik i skoven og sikring af lys omkring de gamle egetræers stammer for at tilgodese bl.a. insekter. Yderligere vil græsningen kunne bidrage til bekæmpelse af Hybenrose som forekommer i større antal, og betragtes som invasiv.

Yderligere tilgodeses lille flagspætte, stor skallesluger og hvinand som er hulrugere, og deres muligheder for at finde egnede ynglelokaliteter tilgodeses i Frederikskilde Skoven som tidligere er udlagt som urørt skov. Området ved Frederikskilde Skov og Suserup (Tamosen) er udpeget som EF-fuglebeskyttelsesområde p.g.a. forekomsten af ynglende isfugl. Isfugl har tidligere ynglet i området og ses forsat jævnligt.

Af yderligere sjældne eller bemærkelsesværdige fuglearter, kan nævnes sivsanger, græshoppesanger, gulbug, gul vipstjert, stenpikker, skægmejse, jernspurv, rødben, krikand, trolldand (stort antal om vinteren), pibesvane, sangsvane, mellemskarv, gråstrubet lappedykker og lille skallesluger.

Lille skallesluger har i Tamosen en af sine få sjællandske vinterlokaliteter med typisk ca. 10-20 fugle.

Af sjældne padder, krybdyr og pattedyr kan nævnes stor vandsalamander, spidssnudet frø, løvfrø, springfrø, markfirben og hasselmus.

2.6 Kulturmiljø

Kongskildeområdet er et vigtigt kulturlandskab med den tidligere vandmølle som et naturligt centrum. I nyere tid er området præget af Kongskilde og Frederikskilde som betydelige proprietærejendomme.

Af væsentlige fortidsminder/kulturhistoriske spor ved Kongskilde skal nævnes den store langdysse i litra 623d og vildtbanestenene. De 5 vildtbanesten har så længe det vides stået ved Frederikskilde som udsmykning foran bygningen. Oprindeligt har stenene stået spredt i landskabet som grænsemarkering af kongens jagtmarker. Ved salget af Frederikskilde blev stenene flyttet til en placering ved Friluftsgården, hvor de får en mere naturlig placering og kan indgå i den daglige formidling.

Omkring møllebygningen, litra 620c, findes en række "levende fortidsminder"; planter som dansk ingefær, vintergæk, erantis, hjertensfryd, svalear, rød kransbørste, skvalderkål og rød hestehov. Munkene fra Sorø Kloster holdt i middelalderen til på dette sted, og planterne er et levn fra den gang.

Den drift af arealerne, der er foreskrevet i driftsplanen er ikke i konflikt med fredningsbestemmelserne, dog kan der ved ønske om etablering af paddedamme og naturlig hydrologi opstå behov for dispensationer fra fredningskendelserne, hvis der graves i kulturhistoriske interessante områder.

Voldstedet ved Hørhaven på sydsiden af Tystrup Sø er resterne af et middelalderligt anlæg. Muligvis er det identisk med det Vinstrupgaard, som Chr. IV befaler nedrevet i 1597. Voldanlægget planlægges formidlet i 2015.

Bortset fra jord- og stendiger er alle kendte fredede fortidsminder og de mest bemærkelsesværdige kulturhistoriske spor på Naturstyrelsens arealer ved Kongskilde og Hørhaven registreret i bilag.

[Se bilag med oversigt over fortidsminder og plejetiltag](#)

Der er ikke registreret fortidsminder på Vrangstrup Enge og Anneliselunden. Derimod er en stor del af Vrangstrup Enge, ikke mindst "øen" nordfor Vrangstrup By, hvor Suså og Ringsted Å's tvedelte udløb danner en vandomgivet bank, udpeget som kulturarvsareal. Til banken fører tre markante dæmninger, hvis alder er uvis. Der er muligvis tale om en borgbanke i dette skel mellem tre tidligere herreder - en formodning, der underbygges ved, at Sjællands Krønike to steder nævner "borgen ved Vrangstrup" i forbindelse med Valdemar Atterdags meritter. Banken er tilsyneladende aldrig blevet underkastet arkæologiske undersøgelser. Sammenhængen mellem landsby, mulig borg og tilkørselsdæmninger er årsag for udpegningen af arealet.

Fra det privatejede fortidsminde "Hagbarts høj" nord for Vrangstrup Enge har man en fantastisk udsigt over de lave enge ned til Suså. Naturgenopretningsprojektet med genslyngning og lukning af grøfter og dræn har givet området et naturligt udtryk. Nu drives engene igen med græsning og høslæt som man har gjort det tilbage i tiden.

2.7 Friluftsliv

Kongskildearealerne er beliggende ved den nordlige ende af Tystrup sø og ved Susåens udløb i søen. Området er stærkt kuperet, og Kongskildearealerne udgør en del af nogle af Sjællands flotteste landskaber med en mosaik af de 2 søer - Tystrup og Bavelse, frodige løvskove, bøndergårde og store herregårdsmarker.

Den skovbevoksede del af Kongskilde udgør kun en mindre del af det samlede areal, men er spredt over arealet som småskove, som er med til at understrege landskabsmosaikken. Kongskilde (og Hørhaven) er det eneste offentlige naturområde, der ellers domineres af store private skovejendomme, og har derfor stor friluftsmæssig betydning.

Centralt i området ligger Kongskilde Friluftsgård, som er det naturlige udgangspunkt for ture og rekreative aktiviteter i området. Her kan besøgende hente informationer om ruter og muligheder m.v., købe nummerplader til kanosejls på Susåen og søerne samt spise og overnatte. Ved Tystrup sø's nordlige bred er der anlagt en offentlig badestrand samt en overnatningsplads for kanosejlere. Der findes endvidere en primitiv overnatningsplads, en lejrplads med shelters, en bålhytte, frit fiskeri, et fugleskjul og en hundeskov.

Badende på stranden ved Tystrup Sø

På Kongskilde Friluftsgård er der ansat en naturvejleder, som i tæt samarbejde med Naturstyrelsen tilbyder ture og aktiviteter. Sorø Kommune er aktivt gået ind i driften af naturcenteret på Friluftsgården.

Hørhaven, beliggende på vestsiden af Tystrup sø på det sted hvor søen er smallest, er ligesom det nærliggende Kongskilde en vigtig friluftsmæssig lokalitet for offentligheden. På Hørhaven er højdepunktet "Bavnen" et yndet udflugtsmål, hvorfra der er en storslået udsigt over Tystrup-Bavelse søerne og herregårdslandskabet. Periodisk benyttes bakken ved Bavnen til skiløb med egen primitiv skilift. Ved søbredden er der anlagt en overnatningsplads for kanosejlere og længere oppe i terrænet en primitiv overnatningsplads. Der ud over findes der parkeringsplads med picnicområde og offentligt toilet.

Vrangstrup Enge ligger omkring det punkt hvor Ringsted å løber sammen med Susåen, og gennemstrømmes af Susåen som på denne strækning er genslynget. Naturgenopretning er det vigtigste driftsformål i Vrangstrup Enge. På selve åen er kanosejls en vigtig frilftsaktivitet, og det er desuden muligt at vandre langs åen ad en offentlig sti, med udgangspunkt fra parkeringspladsen m. bordbænke nord for Vrangstrup by.

Ca. 2/3 af arealet ved Anneliselunden mod øst og nord er indhegnet og afgræsses af får, som herved bidrager til at den lysåbne naturtype opretholdes. Den resterende del af arealet mod vest anvendes til friluftsmæssige formål. Her er der etableret picnicplads med bordbænke og bålsted, etableret en natursti igennem tjørnebevoksningen samt opsat

information om området. Adgangen til Anneliselunden sker til fods eller på cykel ad en markvej fra Fjenneslev by. Arealet indgår i et sammenhængende stisystem til Tuel Å og der er i samarbejde mellem Alsted-Fjenneslev Lokalforening, Sorø Kommune og Naturstyrelsen etableret opholds- og fiskeplads på arealet.

3. Gældende udpegninger

3.1 Natura 2000 udpegninger

En del af arealerne ved Kongskilde ned til Tystrup Sø er en del af Natura 2000-område nr. 163 "Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose". Natura 2000 området består af EF-habitatområderne nr. 145, 146 og 194 samt EF-fuglebeskyttelsesområderne nr. 91 og 93.

Der er udarbejdet plejeplan for ca. 7 ha af skovnaturtypen 91 E0, elle- og askeskov, ca. 2,5 ha af typen 9130 bøg på muld samt 4 kildevældsområder af typen 7220. Naturtilstanden i skovnaturtyperne er god og høj. I tre kildevæld er tilstanden også god, mens et væld har en ringe tilstand, på grund af tilgroning.

Indsæt hyperlink til pågældende Natura 2000-plan(er) og tilhørende plejeplaner nedenfor med følgende tekst:

[Se Natura 2000-plan for nr. 163 "Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose" her](#)

[Se Natura 2000-plejeplan for nr. 163 "Suså, Tystrup-Bavelse Sø, Slagmosen, Holmegårds Mose og Porsmose" her](#)

3.2 § 3 områder

Der findes betydelige områder med med § 3-beskyttede naturtyper inden for planens områder. Omkring Kongskilde findes en spændende og varieret natur i et kuperet landskab, derfor findes således lige fra overdrev, mose, eng og sø. Egene ved Vrangstrup og omkring Tamosen er beskyttet som fersk eng efter naturbeskyttelsesloven.

Anneliselunden er registreret som § 3 - eng.

De fremgår af tabellen i afsnit 2.1

3.3 Regionale udviklingsplaner og kommuneplaner

Et areal nord for Tystrup Sø er ved kommuneplanramme A.R 6 i Sorø Kommunes kommuneplan 2013 - 2024 udlagt til rekreativt område. Det fremgår at området efter færdiggravning, er udlagt til rekreative formål samt til veje og stier. Området skal reetableres som et åbent landskab af karakter som en græsslette med spredt bevoksning og søer. Området er omfattet af Sorø Kommunes lokalplan nr. 24.

Kongskilde Friluftsgård er omfattet af kommuneplanramme A.O 3, der udlægger området til offentlige formål. Det fremgår af rammen, at området skal anvendes til offentlige formål, friluftsgård med tilhørende faciliteter for overnatning og restaurationsvirksomhed. Herunder kan der inden for området etableres en naturskole. Ny bebyggelse skal arkitektonisk respektere de eksisterende bygninger på gården samt de landskabelige værdier. Området er omfattet af Sorø Kommunes lokalplan nr. 18.

3.4 Fredninger og vildtreservater

Naturstyrelsens arealer på nordsiden af Tystrup Sø er omfattet af fredningen "Tystrup Sø", reg.nr. 02606.00, OFN-kendelse af 20-04-1964.

Fredningen har til formål at bevare udsigten fra vejene ud mod søen og at bevare søbreddens karakter.

Fredningen indebærer, at bygningsarbejder, nyplantning med nåletræer og ændring af søbreddens karakter skal godkendes af fredningsnævnet.

Fredning Tystrup Sø 02606.00

Fredningen er efterfølgende suppleret og udvidet med to nye fredninger "Tystrup-Bavelse", reg.nr. 02606.01, OFN-kendelse af 06-09-1968 og "Tystrup-Bavelse", reg.nr. 02606.02 af 15-09-1969 samt 26-10-1987.

Fredningernes formål er at bevare arealernes tilstand, således at ejendommenes karakter af landbrugs- og skovbrugsejendomme opretholdes.

Der må ikke foretages terrænændringer, yderligere tilplantning, opføres ny bebyggelse eller andre faste konstruktioner uden fredningsnævnets godkendelse, der må ikke camperes og naturlige vandløb må ikke opstemmes eller rørlægges. Levende hegn, trægrupper og enkeltstående træer og stengærder må ikke fjernes.

Fredning Tystrup-Bavelse 02606.01

Hørhaven på vestsiden af Tystrup er omfattet fredningen "Hørhaven", reg.nr. 08184.00, Fredningsnævnet af 20-06-2013.

Fredningens formål er at sikre de landskabelige værdier og rekreative kvaliteter i området og skabe sammenhæng og synergi med de øvrige fredninger beliggende rundt om Tystrup-Bavelse søerne. Endvidere at bevare og forbedre områdets naturværdier, herunder levedygtighederne for plante- og dyreliv.

Fredningen er en status-quo-fredning, der skal fastholde områdets tilstand, hindre bebyggelse og andre faste anlæg og konstruktioner. Der må endvidere ikke foretages terrænændringer og offentligheden sikres udvidet adgang.

Læs mere om Hørhavens fredning.

De ovenfor beskrevne drifts- og plejeforskrift er ikke i strid med de gældende fredningsbestemmelser.

Ingen af styrelsens arealer i området er omfattet af reservatbekendtgørelser.

3.5 Drikkevandsinteresser

Alle styrelsens arealer ligger i et område med drikkevandsinteresser.

3.6 Råstofplaner

Et mindre areal nord for Lynge-Eskilstrup er udlagt som råstofinteresseområde.

3.7 Naturskogsstrategien

Urørt skov fra år 2000 i 623abcd, 630cd, 631b, 616, 626 og afd. 632.

Græsningsskov 615 og 625ad

3.8 Frøavlsbevoksninger og forsøgsarealer

Ingen af disse arealer

Kontakt

Naturstyrelsen
Haraldsgade 53
2100 København Ø
Tlf. 7254 3000

nst@nst.dk

EAN: 5798000873100

CVR: 33157274